

Принципи та алгоритми здійснення публічних закупівель

Валерія Замогильна-Грушевська

*здобувачка освітньої програми «Маркетинг»,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: Zamohylnavv@krok.edu.ua*

Віктор Алькема

*доктор економічних наук, професор,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: Alkema@krok.edu.ua,
ORCID: 0000-0001-5997-7076*

Актуальність дослідження: Тема публічних закупівель в Україні є дуже актуальною та важливою, оскільки вона стосується витрат державних коштів та впливає на економічний розвиток країни в цілому. Публічні закупівлі є механізмом, за допомогою якого держава замовляє різноманітні товари, роботи та послуги, тому вони мають прямий вплив на якість та доступність цих продуктів для громадян. Тема є актуальною через значний обсяг публічних закупівель в Україні, недоліки та проблеми у законодавстві та практиці реалізації публічних закупівель, які призводять до збитків для держави та погіршення якості наданих послуг. Вирішення цих проблем може допомогти підвищити ефективність та якість наданих послуг, зменшити ризики корупції та підтримати конкуренцію на ринку.

Об'єктом дослідження є процес здійснення публічних закупівель в Україні, що включає в себе законодавство, процедури проведення, органи, які здійснюють закупівлі, учасників процесу та результати закупівель. Також об'єктом дослідження є питання корупції та недостатньої конкуренції на ринку під час здійснення публічних закупівель.

Предмет дослідження є механізми та практика здійснення публічних закупівель в Україні, що включає в себе аналіз законодавства, процедур та умов проведення закупівель, проблеми та недоліки в практиці реалізації, ефективність та якість наданих послуг, ризики корупції та недостатньої конкуренції на ринку, учасників процесу та їх взаємодію. Предметом дослідження є також можливі шляхи вдосконалення системи публічних закупівель в Україні.

Метою дослідження є аналіз та оцінка ефективності системи публічних закупівель в Україні, визначення проблемних питань та шляхів їх вирішення, а також розробка рекомендацій щодо покращення процесу здійснення публічних закупівель в Україні.

Етапи та результати дослідження. Однією із форм співробітництва між державою та суб'єктами господарювання є відносини у сфері публічних закупівель, чим забезпечуються потреби державних підприємств, установ та організацій в товарах, роботах та послугах. Здійснення публічних закупівель передбачає певні процедури та механізми, що визначені Законом України "Про публічні закупівлі" та низкою підзаконних документів (положень, порядків, інструкцій). Часті зміни

законодавства щодо організації та проведення публічних закупівель свідчать про потребу постійного вдосконалення механізму управління публічними закупівлями задля розвитку усіх сфер в Україні. Законодавство України в галузі публічних закупівель містить правила та процедури, які забезпечують прозорість, конкуренцію та ефективність проведення закупівель. У здійсненні публічних закупівель в Україні ключову роль відіграють спеціалізовані органи державної влади, такі як Державна агенція з питань закупівель, Національне антикорупційне бюро та Антимонопольний комітет.

В процесі публічних закупівель важливо дотримуватись принципів що визначені в Законі України «Про публічні закупівлі» [4]:

- Добросовісна конкуренція серед учасників передбачає суперництво між суб'єктами господарювання (постачальниками, підрядниками) за можливість реалізувати предмет закупівель замовнику.

- Максимальна економія, ефективність та пропорційність є одними із ключових принципів.

- Відкритість та прозорість на всіх стадіях закупівель передбачає оприлюднення документів, які стосуються процедур закупівлі, на вебпорталі уповноваженого органу та вільний доступ до них.

- Принцип недискримінації учасників та рівного ставлення до них означає, що учасники (резиденти та нерезиденти) всіх форм власності та організаційно-правових форм беруть участь у процедурах закупівель на рівних умовах.

- Об'єктивне та неупереджене визначення переможця процедури передбачає забезпечення рівного й об'єктивного відношення до всіх учасників закупівельного процесу, тобто оцінка тендерних пропозицій повинна бути об'єктивною (незалежною від волі та бажань замовників) і неупередженою (без обманної, заздалегідь сформованої думки замовниками).

- Запобігання корупційним діям і зловживанням[3].

Законодавство України у сфері публічних закупівель базується на міжнародних стандартах та вимогах Європейського Союзу та має на меті забезпечення прозорості та конкуренції на ринку закупівель. В Україні діє система електронних закупівель Prozorro, яка дозволяє проводити закупівлі онлайн і забезпечує відкритість та прозорість процесу. Електронна система публічних закупівель Prozorro це онлайн-платформа, де державні та комунальні замовники оголошують тендери на закупівлю товарів, робіт і послуг, а представники бізнесу змагаються на торгах за можливість поставити це державі [1].

Незважаючи на позитивні зміни в законодавстві та впровадженні електронної системи закупівель Prozorro, проблеми у здійсненні публічних закупівель в Україні залишаються, зокрема, зловживання та корупція в процесі проведення торгів, недостатня конкуренція та неефективне використання державних коштів. Для запобігання зловживань та корупції у здійсненні публічних закупівель важливо вдосконалювати контроль та моніторинг процесу.

Для ефективності та забезпечення конкуренції у здійсненні публічних закупівель важливо розвивати ринок державних закупівель, залучати до участі

більше постачальників та зменшувати перешкоди для їх участі. При здійсненні публічних закупівель важливо враховувати специфіку різних галузей та видів закупівель, а також враховувати потреби та інтереси різних груп зацікавлених сторін, включаючи державні органи, бізнес, громадянське суспільство та інші. Успішне здійснення публічних закупівель в Україні можливо лише за умови відповідальності та прозорості всіх зацікавлених сторін, а також здійснення необхідних реформ та вдосконалення законодавства. Україна зобов'язалася до дотримання міжнародних стандартів у сфері публічних закупівель, що передбачає відповідні зміни до внутрішнього законодавства та практики реалізації закупівель. На сьогоднішній день в Україні діють такі угоди, як Угода Світової організації торгівлі про державні закупівлі, Директива ЄС про державні закупівлі, Конвенція ООН проти корупції (UNCAC), Стандарти ISO. Для підвищення якості та ефективності закупівель необхідно розвивати інструменти для оцінки ризиків та контролю якості поставлених товарів та послуг.

Для підвищення якості та ефективності закупівель необхідно розвивати інструменти оцінки ризиків та контролю якості поставлених товарів і послуг. В процесі дослідження було систематизовано основні рекомендації щодо розвитку таких інструментів. Слід розробити систему оцінки ризиків для учасників процедур закупівель. Це дозволить забезпечити більш якісний та швидкий моніторинг діяльності учасників ринку державних закупівель. Застосовувати інструменти для оцінки якості поставлених товарів та послуг, такі як тестування, аналіз лінії постачання та незалежні аудити. Це дозволить виявляти та вирішувати проблеми з якістю поставлених товарів та послуг на ранніх етапах та забезпечити високу якість закупівель. Розвивати систему моніторингу та контролю якості поставлених товарів та послуг. Це може включати в себе відстеження термінів поставки, оцінку якості та дотримання умов контракту. Розробити систему обліку та контролю за фінансовими потоками, пов'язаними з закупівлями. Це дозволить виявляти та уникати незаконних транзакцій та забезпечити високу прозорість процесу закупівель. Забезпечувати регулярну звітність та публічність даних про процеси закупівель та контролю за якістю поставлених товарів та послуг. Це дозволить забезпечити високу прозорість та відкритість у процесі закупівель, що сприятиме підвищенню довіри до системи державних закупівель. Використовувати механізми стимулювання якісних поставок товарів та послуг, такі як бонуси за виконання умов контракту чи введення системи санкцій за порушення умов контракту. Це може підштовхнути учасників ринку до постійного підвищення якості своєї продукції та послуг. Розвивати систему електронного документообігу, що забезпечує автоматизацію процесів закупівель та контролю якості поставлених товарів та послуг. Це дозволить значно зменшити кількість людських помилок та прискорити процеси прийняття рішень. Забезпечувати розвиток та підтримку інноваційних технологій та рішень для закупівель та контролю якості, що дозволить забезпечити їх ефективність та конкурентоспроможність. Відкривати можливості для участі громадськості в процесах закупівель та контролю якості поставлених товарів та послуг. Це

може допомогти забезпечити більшу відповідальність учасників процесу та забезпечити більшу якість планування та організацію закупівель.

Практична значущість результату дослідження. Публічні закупівлі є одним із найважливіших механізмів забезпечення ефективного використання бюджетних коштів і забезпечення розвитку ринку та конкуренції. Результати дослідження публічних закупівель в Україні можуть допомогти виявити проблемні моменти в процесі здійснення закупівель, зокрема порушення процедур, корупційні схеми та недостатній контроль з боку державних органів. Результати дослідження можуть бути використані для поліпшення процесу публічних закупівель в Україні та забезпечення його більшої прозорості та ефективності. Крім того, дослідження може слугувати основою для розробки нових стратегій державного управління та політики в галузі закупівель.

Ключові слова: публічні закупівлі; державні закупівлі; державне замовлення; державні контракти; відкриті торги; тендер.

Список використаних джерел

1. Proorro інфобокс. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://infobox.proorro.org/>.
2. Proorro. Де навчатися державним закупівельникам, аби здійснювати реформи. CIPS – міжнародні стандарти та кращі світові практики. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://proorro.gov.ua/news/de-navchatysya-derzhavnym-zakupivelnykam-aby-zdiysnyuvaty-reformy-sips>.
3. Принципи здійснення публічних закупівель в Україні. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/31_70_1/31_70_1.pdf#page=239.
4. Закон України. Про публічні закупівлі. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>.